

Muistiinpanoja tieto-opista

Esitieto

- data = jonkinlainen koodi, jonka voi tulkita (esim. dvd -levyn bittijono)
- informaatio = mikä tahansa uusi merkki ja sen ilmaisema viesti (mahdollista tietoa)

Tiedon lähestyminen

- hiljainen tieto/ taitotieto (esim. laulun aloittaminen oikeasta sävelkorkeudesta)
- tuttuustieto (tunnen opettajan ulkonäöltä)
- elämykset ja symbolit

Mitä tieto on?

Tiedon klassinen määritelmä

Oikeutettu/ hyvin perusteltu – erottaa tiedon arvauksesta; regressio-ongelma: milloin perustelu on riittävää?

Tosi – erottaa tiedon luulosta; milloin jokin väite on totta?

Uskomus/käsitys – tieto vaatii tietäjän; kuinka paljon oppimastaan täytyy ymmärtää?

Koskee tietoväitteitä (propositioita) ja asettaa tiedolle ja tietämiselle kovat vaatimukset.

© Platon

Skeptisismi

- Ei ole mahdollisuutta saada varmaa ja yleispätevää tietoa.
- Globaali/radikaali skeptisismi (kohdistuu tietoon ylipäänsä).
- Lokaali/maltillinen skeptisismi (kohdistuu joihinkin tiedonaloihin, esim. moraalisen tiedon mahdollisuuteen).
- Skeptikon paradoksi: ”varmaa tietoa ei ole” – onko tämä väite varma vai ei? Skeptikon mukaan skeptikon paradoksi tukee skeptisismiä.

Vasta-argumentteja globaalille skeptikolle – skeptikon paradoksin tulkinta:

Mitään varmaa tietoa ei voi olla.

Jos väite (1) ei ole varma, varmaa tietoa voi olla.

Jos väite (1) on varma, varmaa tietoa on.

(2), (3) → Varmaa tietoa on.

Muita vasta-argumentteja skeptikolle:

- Käytäntöargumentti: myös skeptikko toimii periaatteessa epäiltävien uskomusten nojalla, esim. käyttää hissiä ikkunasta hyppäämisen sijaan.
- Fallibilismin mukaan tieto on suhteellista ja ”toistaiseksi totta”, esim. tieteellinen tieto tarkentuu tutkimuksen myötä.

Descartesin systemaattisen epäilyn menetelmä

Descartes halusi löytää varman pohjan tiedollisille rakenteille.

Hän lähti epäilemään kaikkea, mitä voi epäillä.

Kaikki aistihavainnot voivat olla unta tai ilkeän demonin harhautusta.

Lopulta jää yksi asia, jota ei voi epäillä: oma olemassaolo, tietoisuus.

Ajattelen, siis olen olemassa = lat. Cogito, ergo sum.

Tiedolliset asenteet / suhtautuminen tietoon

Skeptinen: ei ole varmoja totuuksia.

Kriittinen: mitään ei voi pitää totena ilman huolellista tutkimusta.

Agnostinen: ei ole mahdollista tietää totuutta.

Relativistinen: totuus riippuu ajasta, paikasta, yksilöstä, yhteisöstä, kulttuurista.

Dogmaattinen: on olemassa todistamatta päteviä totuuksia.

Auktoriteettiuskaisuus: auktoriteetti kertoo totuuden.

Totuusteoriat

Korrespondenssin totuusteorian mukaan todet väitteet vastaavat todellisuutta.

Koherenssiteorian mukaan tosi väite sopii yhteen muiden väitteiden kanssa.

Pragmatistien totuusteorian mukaan tosi väite toimii käytännössä.

Miten saamme tietoa?

1. Rationalismi

- Todellista tietoa saamme vain järjen avulla.
- Tyypillisesti tiedolle on löydettävä varma perusta, johon sisältyviä asioita voidaan järkeilyn avulla oivaltaa havaintomaailmasta.
- Aksiomaattinen tiedonihanne: välttämättä tosista lähtökohdista voidaan johtaa varmaa tietoa.
- Platon, Descartes.
 - Aistit ovat epäluotettavia.
 - Platon hyväksyy vain deduktiivisen päättelyn aidoksi tiedon hankintatavaksi.

2. Empirismi

- Saamme kaiken tiedon kokemuksesta, aistihavainnoista; järjen totuudet eivät koske maailmaa.
- Locke: syntyessä ihmisen mieli on tyhjä taulu, "tabula rasa", johon kokemus piirtää jälkensä.
- Hume: kaikki yleisyysperiaatteet (esim. kausaalisuhde) ylittävät sen, mitä havainto voi antaa, ja ovat siis olettamuksia.
- Järjen avulla voidaan saavuttaa välttämättömiä totuuksia (ns. järkitieto) havainnoimalla vain mahdollisia/satunnaisia totuuksia (ns. kokemustieto).

Induktiivinen päättely

- Päättely etenee tyypillisesti yksittäistapauksesta yleiseen sääntöön.
- Se lisää tietoa, mutta on epävarmaa.

Tämä korppi on musta. Niin tämäkin. Ja näköjään tämä jne. Siis: kaikki korpit ovat mustia.

Rasistin päättely: tiedän maahanmuuttajan, joka väärinkäyttää sosiaaliturvajärjestelmää, joten kaikki maahanmuuttajat ovat rikollisia.

"Luotettava" induktio edellyttää suurta määrää yksityistapauksia.

Voimmeko olla varmoja uskomuksen "ihminen on kuolevainen" paikkansapitävyydestä?

Deduktiivinen päättely

- Päättely etenee tyypillisesti yleisestä säännöstä yksityistapaukseen.
- Varmaa, mutta ei lisää tietoa.

Kaikki enoni ovat kuolleet.

Pekka on enoni.

Siis: Pekka on kuollut.

Antirasistin päättely: koska ihmiset haluavat pohjimmiltaan hyvää itselleen ja läheisilleen, mikään väestöryhmä ei voi koostua pelkästään rikollisista.

Jos premissit ovat tosia, on johtopäätösikin.

Käytännössä päättely on induktiivis-deduktiivista: muodostamme yksittäistapauksista yleisiä "totuuksia", yleisistä "totuuksista" yksittäistapauksia koskevia "totuuksia".

Kantin tieto-oppi

- Pohti kokemuksen ennakkoehtoja.
- Saamme tietoa aisteillamme, mutta mielemme (järkemme) jäsentää sitä koko ajan aktiivisesti.
- Synteesi empirismin ja rationalismin välillä.
- Empiristit ovat väärässä: on olemassa puhtaasti rationaalista tietoa.
- Rationalistit ovat väärässä: ilman havaintoa emme tietäisi maailmasta mitään.
- "Emme kuule sitä, mitä korviimme tulee, vaan sen, mitä aivomme tekevät siitä", näemme kaiken "käsitteiden silmälasien" kautta.
- Aika ja paikka jäsentävät kaikkea havaitsemista: näemme kaiken jossain jonain aikana.
- Lisäksi 12 mielen kategorialla, mm. syysuhde.
- Aikaa ja tilaa sinänsä ei voi havaita, ei myöskään syitä. Ne ovat valmiina mielessämme.

Väitteiden tyypit (Kant)

A priori: tiedän ilman kokemusta ja tutkimista.

A posteriori: tiedän vain kokemuksen perusteella.

Analyttinen: tiedän käsiteanalyysin perusteella.

Synteettinen: käsiteanalyysi ei riitä selvittämään totuutta.

Onko olemassa synteettisiä a priori -väitteitä?